

УДК 657

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК: СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

А. І. Мазурець

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, група ОіО-31,
навчально-науковий інститут економіки та менеджменту

Науковий керівник – д.е.н., професор О. В. Павелко

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

Статтю присвячено дослідженню особливостей управлінського обліку в реаліях сьогодення, висвітленню характерних його рис. Досліджено методи, принципи та основні завдання управлінського обліку.

Ключові слова: управлінський облік, користувачі інформації, предмет управлінського обліку, об'єкти управлінського обліку, функції управлінського обліку.

The article is devoted to the study of the phenomena of managerial accounting in today's realities, highlighting its characteristic features. The methods, principles and main tasks of management accounting are studied.

Keywords: managerial accounting, users of information, subject of managerial accounting, objects of managerial accounting, functions of managerial accounting.

Актуальність теми полягає у тому, що в надскладних умовах воєнного стану в Україні постає нагальна потреба в забезпеченні ефективного господарювання суб'єктами ринку, що уможливлується за умови належним чином налагодженого управлінського обліку. Він становить собою збір фінансової та виробничої інформації з подальшим її аналізом для подальшого використання в ухваленні стратегічних рішень керівництвом. Показники управлінського обліку відіграють вирішальну роль в плануванні та досягненні основних стратегічних цілей підприємства.

Мета дослідження – охарактеризувати сутність і значення управлінського обліку в умовах сьогодення, висвітлити його об'єкти, принципи і функції.

Тривалий час управлінський облік розвивався як галузь практичної діяльності та не мав системи структурованих концепцій та положень. Значний внесок у справу систематизації термінів, концепцій та методів управлінського обліку зробила Національна асоціація бухгалтерів США (National Association of Accountants - NAA) [1].

Управлінський облік – це процес виявлення, вимірювання, накопичення, аналізу, підготовки, інтерпретації та передавання фінансової інформації, що використовується керівництвом для планування, оцінки і контролю в організації та забезпечення належного використання та підзвітності щодо ресурсів. Управлінський облік включає також частково підготовку фінансової звітності для неуправлінських груп зовнішніх користувачів інформації, таких як акціонери, кредитори, регулюючі органи і податкові органи.

Управлінський облік є важливою складовою успішності будь-якого суб'єкта господарювання. Управлінський облік не підпорядковується жодним нормативам та офіційним регламентам, проте він потребує постійного удосконалення, гнучкості та професійності спеціалістів, які ним займаються. Він зазвичай ведеться фінансистом або економістом, проте в багатьох компаніях середнього та малого бізнесу цим функціоналом займається бухгалтер. На жаль, таке зустрічається часто, проте є помилковим рішенням,

адже насправді управлінський облік відіграє набагато важливішу роль ніж бухгалтерський [2].

Фінансовий або бухгалтерський облік є основою для ведення управлінського обліку, адже він складається з інформації, яка потрібна для формування фінансової звітності про господарську діяльність в цілому. Фінансовий облік містить дані про фінансові результати, доходи та витрати, бюджетні та позабюджетні платежі та ін.

В системі управлінського обліку розглядається ефективність застосування та якісні характеристики об'єктів обліку. Управлінський облік використовується для управління конкретним господарюючим суб'єктом. Не існує законодавчого регулювання для ведення управлінського обліку, тому підхід у цій справі кожен суб'єкт обирає самостійно [3].

До обов'язків спеціаліста, який займається управлінським обліком, належить: складання фінансової звітності; ведення обліку витрат; бюджетування та планування; внутрішній аудит механізмів управління компанією; контролінг.

Об'єкти управлінського обліку поділяються на такі складники: господарська складова; структурні одиниці; виробничі ресурси; доходи та витрати.

Контроль та аналіз витрат є найважливішими складовими управлінського обліку. Саме ці об'єкти необхідні для ухвалення рішень керівництвом, тому вони мають бути надані швидко та об'єктивно. В роботі з управлінським обліком часто рекомендують використовувати додаткові спеціалізовані програми, щоб звітність була більш ефективною [4].

Розрізняють такі принципи ведення управлінського обліку:

1. Принцип комплексності – разова фіксація даних у первинних та зведених документах, багаторазове їх використання при складанні внутрішньогосподарської звітності.

2. Принцип причинності – до собівартості включаються лише ті витрати, які виникли в процесі виробництва продукції, робіт, послуг.

3. Принцип оцінки результатів діяльності структурних підрозділів – поділ підприємства на структурні підрозділи і визначення впливу кожного підрозділу у формування фінансового результату підприємства від виробництва та реалізації продукції, робіт та послуг.

4. Принцип бюджетного методу управління доходами, витратами, фінансовими результатами – складання бюджетів по виробництву і реалізації продукції, робіт та послуг до початку господарського процесу, внесення коригувань до бюджету безпосередньо у господарському процесі та контроль за виконанням бюджету по завершенні процесу або періоду.

5. Принцип залежності – при прийнятті альтернативних рішень до уваги беруть лише ті релевантні доходи і витрати, які залежатимуть від майбутнього вибору одного з варіантів рішення.

Методи управлінського обліку включають: елементи методу бухгалтерського обліку; елементи статистики (метод вищої-нижчої точки тощо); методи та прийоми економічного аналізу (факторний аналіз, графічний метод); математичні методи (метод найменших квадратів, лінійне програмування); методи автоматизованої обробки даних (застосування функцій комп'ютерних програм) [5].

Головні завдання, які вирішує управлінський облік – це аналіз та контроль витрат за сегментами, підрозділами, продуктами, розрахунок собівартості, планування витрат звітного періоду, аналіз та планування результатів діяльності компанії. Управлінський облік покликаний сприяти в ухваленні ефективних рішень у розвитку суб'єктів господарювання, здійсненні контролю та планування, обліку дебіторської і кредиторської заборгованості. Основне завдання управлінського обліку – забезпечення інформацією керівників, тобто осіб усередині компанії, які керують і контролюють її діяльність. Управлінський облік забезпечує

керівництво основними даними для планування господарської діяльності компанії, він орієнтований на майбутнє.

Функції управлінського обліку:

1. Інформаційна – забезпечення керівників усіх рівнів управлінською інформацією для ухвалення управлінських рішень.

2. Комунікаційна – формування інформації для внутрішнього комунікаційного зв'язку між різними рівнями управління.

3. Контрольна – проведення контролю та оцінка результатів діяльності центрів відповідальності та підприємства в цілому.

4. Прогнозна – здійснення поточного та перспективного планування (бюджетування) результатів діяльності центрів відповідальності та підприємства в цілому.

5. Мотиваційна – передбачає мотивацію учасників господарської діяльності [6].

Управлінський облік відіграє головну роль в системі менеджменту. Тому, успішність і стабільність діяльності суб'єктів господарювання значною мірою залежить від регулювання системи управлінського обліку, яка включає в себе процес планування, обліку, контролю та аналізу, які є перманентними.

Користувачами даних управлінського обліку є виключно внутрішні працівники підприємства (його дані становлять собою комерційну таємницю). Інформація управлінського обліку повинна бути збалансована і відповідати усім вимогам до її подання. Так, до прикладу, надлишок інформації призводить до інформаційного шоку її користувача, а нестача інформації спричиняє виникнення інформаційного голоду. Тому, і повинен бути інформаційний баланс. Управлінський облік відносять як до складової обліку так і до ключової детермінанти управління. На законодавчому рівні управлінський облік є складовою єдиної системи бухгалтерського обліку, так як вони обидва базуються на одній і тій же інформаційній базі (нормативно-правові документи, НП(С)БО, інструкції, закони, дані підприємства, результати господарських операцій, тощо).

З прийняттям Податкового кодексу України 02 грудня 2010 року управлінський і податковий облік використовують єдину нормативну базу бухгалтерського обліку щодо обліку витрат і собівартості продукції, робіт, послуг. Ведення управлінського обліку відповідає єдиним принципам бухгалтерського обліку. На сучасному етапі розвитку ринкової системи господарювання на вітчизняних підприємствах відбувається пошук і становлення інформаційних систем, адаптованих до ринкових відносин.

Розробка концепцій управлінського обліку, що відповідають сучасним проблемам управління, очевидно, є поєднанням і вдосконаленням планування, фінансового обліку, контролю та аналізу, а результатом має бути інформація, що формує управлінські рішення. Система управління забезпечує планування, організацію, контроль і регулювання для успішного здійснення діяльності підприємства, а управлінський облік обслуговує всі ці процеси необхідною інформацією.

Місце управлінського обліку в системі управління можна відобразити з допомогою рис.

1. Як видно, система управлінського обліку впливає на процес планування, контроль і регулювання, а також на управління загалом. Діяльність підприємства значною мірою залежить від того, наскільки ефективно працює система управлінського обліку.

Фінансове забезпечення й підвищення ефективності господарювання значною мірою залежить від формування результативної управлінської системи на підприємстві. Дієвість такої системи залежить від достовірної інформації про діяльність підприємства, оскільки володіння інформацією про чинники впливу на забезпечення ефективного функціонування господарюючого суб'єкта дає можливість прослідкувати згадженість роботи його структурних підрозділів, виявляти недоліки і резерви поліпшення його фінансового стану. При цьому управлінський облік відіграє вагомий роль, оскільки, узагальнюючи і

систематизуючи інформаційний матеріал про діяльність підприємства, уможливує оперативне реагування на змінність ситуації і швидке прийняття управлінських рішень [7].

Управлінський облік оперує всіма видами інформації, що є необхідною для управління підприємством. Як сполучна ланка між процесом, він є самостійним напрямом загальної системи бухгалтерського обліку, певна сукупність методів і прийомів, за допомогою яких здійснюється виробнича діяльність, вирішуються певні завдання, і забезпечується управління підприємством [8].

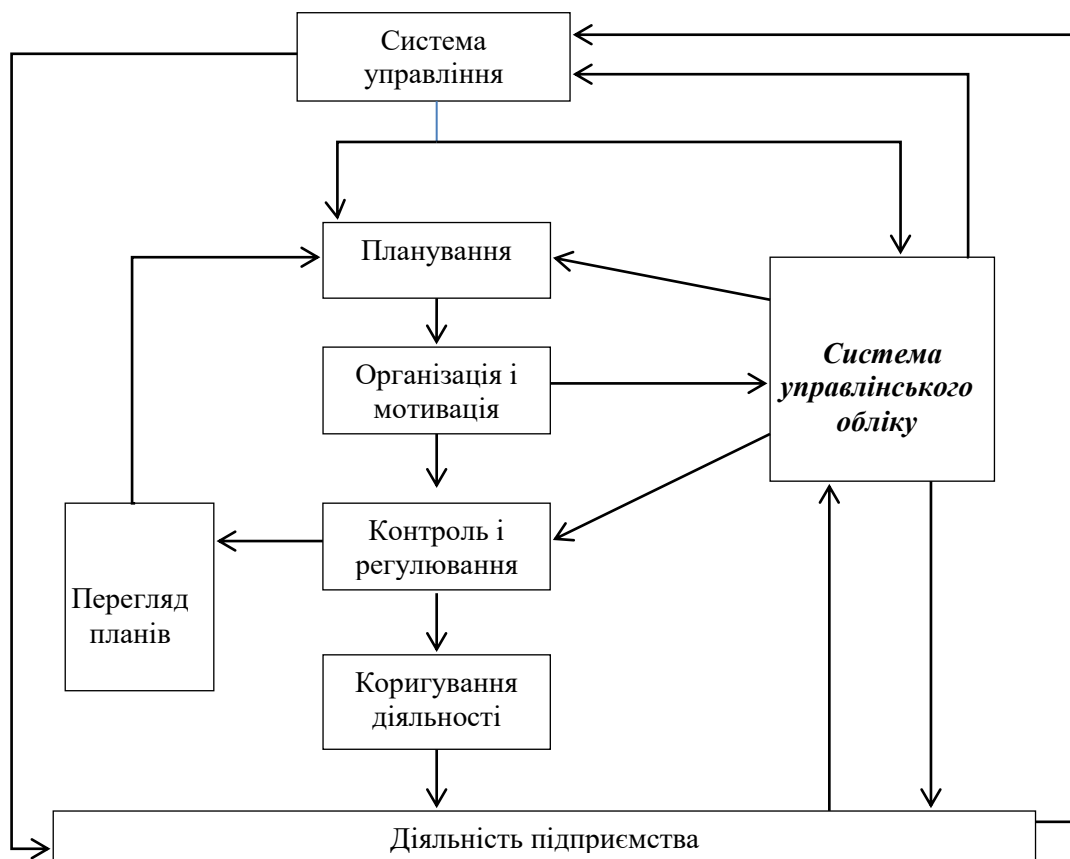

Рис. 1. Місце управлінського обліку в системі управління

Однак для того, щоб нині управлінський облік відповідав запитам управлінців, він повинен розширювати сферу своєї діяльності – надавати дані з суміжних галузей: математики, економіки, маркетингу, технологій, статистики тощо (рис. 2).

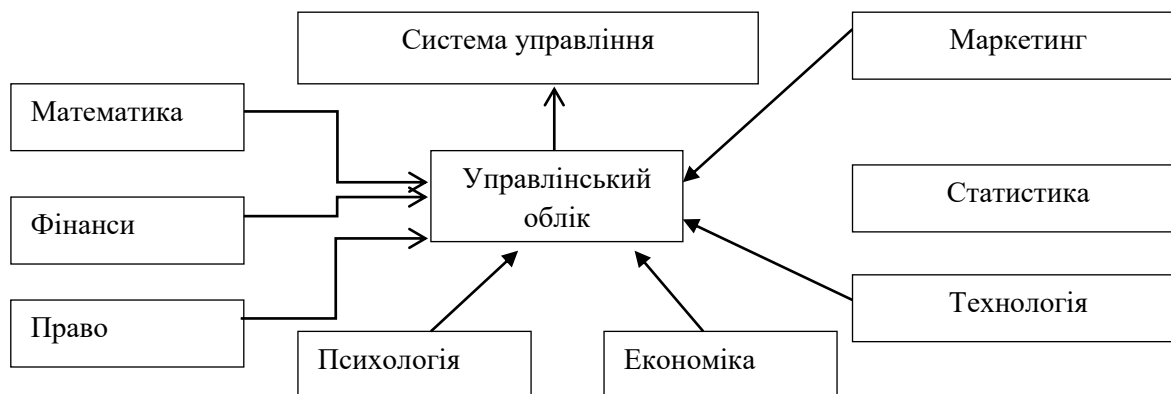

Рис. 2. Сфери діяльності, які чинять вплив на систему управлінського обліку, з метою формування управлінської інформації

Завдяки сучасним комунікаційним технологіям потік інформації суттєво збільшився, а разом з ним розширилися можливості ведення бізнесу з використанням великих обсягів інформації. Для координації та підготовки необхідної управлінської інформації найкраще відокремити управлінський облік від системи бухгалтерського обліку підприємства.

Їх якість, передусім, залежить від якості інформації, її корисності та від того, чи повністю задоволені потреби користувачів у прийнятті управлінських рішень. Показником її високого рівня є здатність підприємства вистояти в жорстокій конкурентній боротьбі.

Підсумовуючи вищевикладене, можна констатувати що управлінський облік – це метод виявлення, вимірювання, об'єднання, аналізу, підготовки, інтерпретації та передачі фінансової та операційної інформації для планування, оцінки та контролю управління підприємством, його інформаційною базою, робочою силою, доступністю використання підприємницького потенціалу та ресурсів, відповідальність за них.

Управлінський облік не має безпосереднього відношення до бухгалтерського обліку, але фахівці, які займаються цим видом обліку, повинні неодмінно володіти бухгалтерськими знаннями. Тому цю функцію часто доручають бухгалтерам. Складність у засвоєнні нових навичок полягає в тому, що бухгалтери звикли мати справу з інформацією про минулі події, тоді як управлінський облік спрямований на планування та прогнозування майбутніх подій. Економічна сутність управлінського обліку полягає в тому, щоб допомогти керівництву в прийнятті раціональних та дієвих рішень, спрямованих на розвиток підприємства. Управлінський облік, як частина системи управління, може формувати і надавати важливу інформацію для контролю поточної діяльності організації і її внутрішніх підрозділів; планування стратегії, тактики й майбутніх дій; оптимального використання наявних ресурсів; вимірювання оцінки результатів діяльності структурних підрозділів; усунення суб'єктивності при ухваленні рішень; поліпшення внутрішніх і зовнішніх комунікацій.

Отже, подальші дослідження в цьому напрямку є перспективними з огляду на складність окресленої проблеми і важкі умови сьогодення та виклики, які перманентно постають перед суб'єктами господарювання.

1. Навіщо потрібен управлінський облік. URL: <https://balance.ua/news/post/zachem-nuzhen-upravlencheskiy-uchet> (дата звернення: 01.10.2022).
2. Сутність і концептуальні межі управлінського обліку. URL: <https://magazine.faaaf.org.ua/sutnist-i-konceptualni-mezhi-upravlinskogo-obliku.html> (дата звернення: 01.10.2022).
3. Управлінський облік: зміст та міжнародна практика ведення. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/accountant/15660/> (дата звернення: 01.10.2022).
4. Управлінський облік на підприємстві. URL: <https://www.golovbukh.ua/article/8506-upravlnskiy-oblk-na-pdprimstv> (дата звернення: 01.10.2022).
5. Управлінський облік: сутність, цілі та вимоги до фахівців. URL: http://cons.parus.ua/_d.asp?r=03Z1D86259b1b2bc79fb0d8a96ad961d65985 (дата звернення: 01.10.2022).
6. Управлінський облік: що це таке, основні вимоги, цілі та завдання. URL: <https://fibi.tech/wiki/upravlnskij-oblik-sho-ce-take-osnovni-vimogi-cili-ta-zavdannya> (дата звернення: 01.10.2022).
7. Голик В. Р. Управлінський облік як дієвий резерв поліпшення фінансового стану підприємства. *Фінансові дослідження*. 2018. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/find_2018_1_17 (дата звернення: 05.10.2022).
8. Шмигель О. Є. Управлінський облік та критерії його ефективності на підприємстві). *Інноваційна економіка*. 2020. № 3-4. С. 182-187. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2020_3-4_27.